

УДК 016:613(091)

Л. І. Власик
Н. М. Фундюр
О. М. Жуковський
І. Ф. Прунчак
Т. І. Грачова

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА САВЕЛЬЄВА ОЛЕГА МИКОЛАЙОВИЧА – НАУКОВЦЯ ТА ПЕДАГОГА

Буковинський державний медичний
університет, м.Чернівці

Ключові слова: Олег Миколайович
Савельєв, кафедра гігієни та
екології, Буковинський державний
медичний університет.

Резюме. У статті наведено основні етапи життя та діяльності О.М.Савельєва – відомого в Україні та за її межами лікаря-гігієніста, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри гігієни та екології (1980-1999) Буковинського державного медичного університету.

Олег Миколайович Савельєв – відомий в Україні та країнах СНД лікар-гігієніст, доктор медичних наук, професор, у 1980-1999 роках – завідувач кафедри гігієни та екології Буковинського державного медичного університету [1].

О. М. Савельєв народився 12 квітня 1928 року в селищі Попасне Луганської області. У 1930 році батьки були переведені на роботу в місто Куп'янськ Харківської області, де пройшли дитячі та юнацькі роки Олега Миколайовича [3].

Батько – Микола Петрович Савельєв – кандидат медичних наук, заслужений лікар УРСР, хірург-онколог; мати – Наталія Олександрівна – лікар-хірург. Батько військовим хірургом пройшов усю Велику Вітчизняну війну, був учасником Сталінградської битви, мав бойові нагороди. Після війни працював головним лікарем і хірургом-онкологом Куп'янської районної лікарні.

Олег Миколайович Савельєв закінчив санітарно-гігієнічний факультет Харківського державного медичного інституту в 1954 році та за направленням почав свою трудову діяльність головним лікарем районної санітарно-епідеміологічної станції у селищі Ольшанка Деркачівського району Харківської області. У березні 1956 року переведений у Нововодолазький район на посаду головного лікаря райсанепідемстанції.

У 1957 році за конкурсом вступає до аспірантури на кафедру загальної гігієни Харківського державного медичного інституту, з 1960 по 1965 роки працює асистентом цієї ж кафедри. Кандидатська дисертація О.М.Савельєва

на тему «Значення комплексної дії малих доз ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювання у профілактиці рахіту» виконана під керівництвом професора М.Л.Кошкіна та захищена у 1963 році [1, 3].

У 1965-1970 роках О. М. Савельєв – керівник відділу гігієни підлітків Харківського науково-дослідного інституту охорони здоров'я дітей та підлітків. З цього часу наукова діяльність Олега Миколайовича була присвячена проблемам охорони здоров'я підростаючого покоління. Наукові дослідження, що проводилися під його керівництвом, лягли в основу докторської дисертації «Гігієнічні основи профілактики короткозорості та сколіотичної постави у підлітків шкільного віку», яка була захищена у 1-му Московському медичному інституті ім.І.М.Сеченова у 1975 році [1, 3].

У 1970 році О. М. Савельєв був обраний за конкурсом завідувачем кафедри загальної гігієни Оренбурзького державного медичного інституту. Основні напрямки його науково-дослідної роботи в цей період пов'язані з вивченням умов праці робітників Оренбурзького газоконденсатного родовища. Проводяться також гігієнічні дослідження водопостачання Оренбурзької області, продовжується наукова робота над проблемами охорони праці молоді. У 1970-1980 роках під керівництвом О.М.Савельєва успішно виконано та захищено чотири кандидатських дисертації [3].

З 1980 по 1999 рік професор О. М. Савельєв працює завідувачем кафедри загальної гігієни Буковинської державної медичної академії [1, 3]. Продовжуються наукові дослідження актуальних проблем професійної орієнтації та профвідбору молоді. Обґрунтовані та впроваджені в практику критерії професійної придатності до оволодіння спеціальностями із значним навантаженням на орган зору - для працівників текстильної (асистент І. Ф. Прунчак) і електронної (асистент

Н.М.Фундюр) промисловості, для друкарок, слюсарів, робітників швейної промисловості (доцент О.М.Жуковський, старший викладач М.А.Малица). Під керівництвом О.М.Савельєва виконані та захищені дві кандидатські дисертації (аспіранти І.Ф.Прунчак, Н.М.Фундюр), одна дисертаційна робота (аспірант Т.І.Грачова) підготовлена до захисту.

У цей період [2] виконуються дослідження закономірностей росту та фізичного розвитку дітей різних вікових груп. Вивчається вплив факторів зовнішнього середовища, умов навчання та трудової діяльності на процес становлення дитячого організму. Аналіз динаміки фізичного розвитку дітей проводиться з урахуванням впливу сучасних соціальних умов («хімічна хвороба», наслідки аварії на ЧАЕС). Розроблені стандарти фізичного розвитку дітей дошкільного віку (1983, 1999) та школярів (1984) м.Чернівці, які використовуються педіатрами та гігієністами Чернівецької області під час масових оглядів дітей. Детально вивчено вплив ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювань на фосфорно-кальцієвий обмін та загальну резистентність молодого організму. Обґрунтовано застосування оптимальних доз ультрафіолетового опромінення у профілактиці найбільш розповсюджених захворювань дітей та підлітків – хронічного тонзиліту, сколіотичної постави, рахіту, зниження гостроти зору.

Важливим напрямком науково-дослідної роботи О. М. Савельєва стало обґрунтування гігієнічних вимог до організації навчання підлітків у закладах професійно-технічної освіти [2]. Дослідження виконувались як фрагмент наукової теми Всесоюзного науково-дослідного інституту гігієни дітей та підлітків МОЗ СРСР. Вивчалися питання етіології, патогенезу та профілактики функціональних відхилень у стані здоров'я працюючої молоді. Проаналізовано комплексний вплив факторів навчально-виробничої діяльності, режиму дня на функціональний стан організму учнів профтехучилищ та їх працездатність. Вивчені особливості адаптації підлітків у процесі опанування різних виробничих спеціальностей. Результати досліджень використані при розробці медичних протипоказів до виробничого навчання та прийому молоді в середні спеціальні та вищі навчальні заклади освіти, які були впроваджені в практику охорони здоров'я СРСР.

З 1980 року під керівництвом професора О. М. Савельєва проводився комплекс досліджень з первинної токсикологічної оцінки потенційно небезпечних хімічних речовин. Впроваджуються методи визначення LD_{50} , визначення токсичності виробничих отрут за умов гострої та хронічної дії та з урахуванням шляхів надходжен-

ня на експериментальних біологічних моделях у токсикологічному експерименті. Згодом кафедра бере участь у створенні токсикологічної лабораторії при Чернівецькому державному медичному інституті. Продовжується активна робота за господарськими темами над розробкою токсикометричних параметрів, токсикологічних паспортів, гігієнічних нормативів. Проводиться оцінка класу небезпечності кубових залишків виробництва акрилатів та можливості їх використання в народному господарстві. Розробляються гігієнічні рекомендації щодо захисту здоров'я працюючих та навколишнього середовища. Долучення до господарських тем дало можливість значно зміцнити матеріально-технічну базу кафедри, придбати сучасне обладнання, лабораторний посуд та реактиви для наукових досліджень.

За ініціативою професора О. М. Савельєва кафедра виконує низку санітарно-гігієнічних досліджень умов праці та захворюваності робітників Чернівецького машинобудівного заводу. Обґрунтовано та впроваджено в практику гігієнічні рекомендації щодо покращання умов праці, зниження захворюваності, оздоровлення основних категорій працюючих.

Під керівництвом Олега Миколайовича співробітниками кафедри проводяться дослідження хімічного складу харчових раціонів дітей у дитячих дошкільних установах м.Чернівці. Встановлено наявність дефіциту мінерального складу та недостатній вміст білків тваринного походження у раціонах харчування. Отримані дані дозволили професору О.М.Савельєву запропонувати методичний підхід щодо оцінки фізичного розвитку дітей за адекватністю харчування. Розроблені методичні рекомендації схвалені Республіканською проблемною комісією з гігієни харчування та впроваджені в практику.

Наприкінці 90 років під керівництвом професора О. М. Савельєва та доцента Л. І. Власика вивчався поєднаний вплив особливостей харчування та несприятливих екологічних факторів (малих доз радіації, важких металів) на стан здоров'я та фізичний розвиток дітей. За результатами проведених досліджень видано інформаційний лист «Методика оцінки якісного складу харчових раціонів дошкільних дитячих установ з використанням антропометричної методики» та методичні рекомендації «Таблиці для оцінки фізичного розвитку дітей дошкільного віку». Вони зареєстровані Українським центром науково-медичної інформації МОЗ України і включені в об'єднаний Реєстр галузевих нововведень.

Професором О. М. Савельєвим опубліковано 164 наукові роботи.

З 1965 по 1970 роки О. М. Савельєв працював заступником голови Республіканської проблемної комісії “Гігієна дітей та підлітків”, обирався головою наукових товариств гігієністів і санітарних лікарів, членом відділення Менделєєвського товариства. У 1970-1990 роках професор О.М.Савельєв – член Всесоюзної проблемної комісії “Наукові основи гігієни дітей та підлітків” Всесоюзного науково-дослідного інституту гігієни дітей та підлітків МОЗ СРСР (керівник – академік РАМН Г.М.Сердюковська).

Олег Миколайович Савельєв був учасником Міжнародних конгресів лікарів-гігієністів [3]. Він представляв СРСР на XI Міжнародному конгресі профілактичної медицини і гігієни у Варні (Болгарія, 1966 рік), на V Міжнародному конгресі шкільної та університетської гігієни в Празі (Чехословаччина, 1977 рік), на IX Міжнародному симпозіумі шкільної та університетської гігієни і медицини в Москві (1976 рік), був учасником всіх Всесоюзних з’їздів гігієністів і санітарних лікарів, брав участь у роботі симпозіумів та конференцій з питань гігієни. У 1998 році брав участь у роботі конференції Міжнародного інституту наук про життя в Європі (ILSI/EUROPE).

Професор О. М. Савельєв успішно поєднував наукову діяльність з навчально-методичною роботою. Під його керівництвом і редакцією видано низку навчальних посібників та методичних рекомендацій для студентів. Він розробляв питання оптимізації навчального процесу, програмованого контролю, розвитку науково-дослідної роботи студентів [2].

Велику роботу проводив О. М. Савельєв з талановитою студентською молоддю. Був організатором Всеукраїнських олімпіад з загальної гігієни. Підготовлені ним студенти займали призові місця на цих престижних змаганнях.

Як голова профспілкового комітету ВУЗу, Олег Миколайович користувався авторитетом і повагою серед співробітників за чуйність і допомогу у вирішенні нагальних питань.

Олега Миколайовича Савельєва як людину вирізняла інтелігентність. Всі, кого життя зводило з ним, відзначали його порядність, душевність, щирість, доброзичливість, оптимізм. Він був уважним і тактовним у спілкуванні, щедро ділився своїми знаннями та досягненнями із студентами, аспірантами, співробітниками колективів, які очолював.

Олег Миколайович був активним організатором дозвілля, любив працювати на дачі, гостинно проводив святкові дні в дружній компанії, яку своєю добротою, товариськістю та дружелюбністю прикрашала його дружина Ганна Федосіївна. Захоплювався театром, фотографією, рибною ловлею та мисливством, із задоволенням водив автомобіль. Всеукраїнським товариством мисливців та рибалок О.М.Савельєву було присвоєно звання «Почесний мисливець України».

Життєвий оптимізм, гумор та чарівна посмішка Савельєва Олега Миколайовича назавжди залишилися в пам’яті рідних, друзів та колег по роботі.

Література. 1. Буковинська державна медична академія. Сторінки історії. Біографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Буковинської державної медичної академії (1944-1988 рр.). / [Наук.редкол.: Пішак В.П. та ін.]. – Чернівці, 1999. – 225 с. 2. Історія становлення та розвитку кафедри гігієни та екології БДМА / Власик Л.І., Фундюр Н.М., Жуковський О.М. [та ін.] // Бук. мед. вісник. – 2003. – Т.7, №3. – С.187-192. 3. О.М.Савельєв – вчений, лікар-гігієніст, професор. 75 років від дня народження та 45 років наукової, педагогічної і практичної діяльності / Пішак В.П., Власик Л.І., Савельєва Г.Ф. [та ін.]. – Чернівці: Медакадемія, 2004. – 124 с.

ПАМ’ЯТИ ПРОФЕССОРА САВЕЛЬЄВА ОЛЕГА НИКОЛАЄВИЧА – УЧЕНОГО И ПЕДАГОГА

*Л. И. Власик, Н. Н. Фундюр, О. М. Жуковский,
И. Ф. Прунчак, Т. И. Грачова*

Резюме. В статье приведены основные этапы жизни и деятельности О. Н. Савельева – известного в Украине и за ее пределами врача-гигиениста, доктора медицинских наук, профессора, ученого, заведующего кафедрой гигиены и экологии (1980-1999) БГМУ.

Ключевые слова: Олег Николаевич Савельев, кафедра гигиены и экологии, Буковинский государственный медицинский университет.

IN MEMORY OF PROFESSOR SAVELIEV OLEG MYKOLAIOVYCH – A SCIENTIST AND PEDAGOGUE

*L. I. Vlasik, N. M. Fundiur, O. M. Zhukovs'kyi,
I. F. Prunchak, T. I. Grachova*

Abstract. The paper contains the main stages of the life and activity of O. M. Saveliev – a well-known hygienist in Ukraine and beyond its boundaries, a Doctor of Medicine, Professor, scientist, the head of the Hygiene and Ecology Department (1980-1999) of Bukovinian State Medical University.

Key words: Oleg Mykolaiovych Saveliev, Hygiene and Ecology Department, Bukovinian State Medical University.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. - 2009. - Vol.8, №3. - P.154-156.

Надійшла до редакції 20.09.2009

*© Л. І. Власик, Н. М. Фундюр, О. М. Жуковський, І. Ф. Прунчак,
Т. І. Грачова, 2009*